

Zicht op... Culturele diversiteit

Inhoud

5	Culturele diversiteit: rijkgeschakeerd maar niet eenduidig
9	Literatuur/tijdschriften
18	Websites
20	Adressen

Vooraf

Rai is sinds enkele jaren geen muziek meer die jongeren alleen in Marokko of Algerije kennen. Sterren als Khaled en Cheb Mami haalden rai uit de Magrheb en brachten de muziek in de zalen van Europese steden. Stijlkenmerken uit andere culturen werden toegevoegd en zo is rai de expressie van een migrantencultuur geworden. In Nederland kennen we sinds enkele jaren Abdelkader Benali, Hafid Bouazza en Moustafa Stitou; schrijvers van de jonge generatie Marokkanen. Op de boekenlijsten - én in de uittrekselwebsites - vinden we *De reis van de lege flessen* van de Iraanse vluchteling Kader Abdolah.

Deze voorbeelden geven aan hoezeer onze maatschappij veranderd is, ook op het gebied van kunst en cultuur. De culturele wereld is geen uitsluitend wit bastion meer. Met name jonge allochtone kunstenaars mogen zich verheugen in de aandacht van de media: succesverhalen doen het altijd goed. Maar daarmee wordt de blik op de werkelijkheid vertroebeld. Want de realiteit laat zien dat allochtone kunstenaars nog maar mondjesmaat op de podia of in musea vertegenwoordigd zijn. En de cijfers tonen aan dat deelname van allochtonen aan kunst en cultuur achterblijft bij autochtonen.

De overheid wil het er niet bij laten zitten. Culturele diversiteit is niet meer weg te denken uit het kunst- en cultuurdebat.

Deze aflevering van *Zicht op...* besteedt aandacht aan de verschillende aspecten van het koepelbegrip 'culturele diversiteit': van multiculturele educatie en cultuurparticipatie van allochtonen tot wereldcultuur.

Naast een inleiding vindt u in deze *Zicht op...* een literatuuroverzicht en een aantal webadressen.

De overkoepelende term culturele diversiteit lijkt vooralsnog een veilig, niet beladen begrip te zijn voor een complex en veelzijdig fenomeen dat multiculturaliteit, interculturaliteit, wereldcultuur en cultuurparticipatie van diverse etnische-culturele bevolkingsgroepen omvat.

Culturele diversiteit: rijkgeschakeerd maar niet eenduidig

Foto: Frank Dries

In het voorjaar van 1999 legde de staatssecretaris voor cultuur Rick van der Ploeg in twee nota's, *Ruim baan voor culturele diversiteit* en *Cultuur als confrontatie*, de bouwstenen voor een nieuw cultuurbeleid. Dit beleid weerspiegelt de veranderingen die de laatste decennia in Nederland hebben plaats gevonden. Door migratie, internationalisering en moderne communicatiemiddelen heeft de verzuildde samenleving van vroeger in toenemende mate plaatsgemaakt voor een multiculturele maatschappij. Culturele diversiteit, zowel in het kunst- en cultuuraanbod als in de deelname van allochtonen aan kunst en cultuur, heeft hoge prioriteit in het nieuwe cultuurbeleid.

Om dit beleid te verwezenlijken kondigde Van der Ploeg de drie-procentmaatregel aan. Deze omschrijft het percentage van het budget dat culturele instellingen moeten aanwenden voor

nieuwe publieksgroepen en cultuureducatie. Daarnaast kondigde hij het *Actieplan Cultuurbereik* aan waarmee vijftig miljoen beschikbaar komt voor de verbreding van het cultuuraanbod. Doelstellingen van dit plan zijn meer ruimte te scheppen voor cultureel divers aanbod, gericht op een breder en meer divers publiek.

De drie-procentmaatregel haalde het niet en maakte plaats voor het oormerken van subsidies. Het *Actieplan Cultuurbereik* daarentegen vond de instemming van het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

Het pleidooi van Van der Ploeg heeft inmiddels weerklank gevonden bij de Raad voor Cultuur. In *Van de schaarste ende overvloed*, het advies voor de cultuurnota 2001-2004, spreekt de Raad onomwonden over het toegankelijker maken van het cultuurcircuit voor allochtonen. Instellingen moeten meer rekening houden met

---

de etnisch-culturele pluriformiteit in ons land. De huidige achterstand vraagt om een inhaal-slag, zo concludeert de Raad.

Felle reacties

De reacties in de media op de nota's van Van der Ploeg waren fel: 'doelgroepenbeleid', 'welzijnsbeleid', 'het primaat van de autonome kunst ondergeschikt maken aan de politiek', 'onrealistisch', 'te hoog gegrepen'; zo omschreven tegenstanders het voorgestelde beleid. Een neerslag van deze discussie is te vinden in een speciale *Knipselkrant* die de Raad voor Cultuur in 1999 uitgaf.

De kritieken richten zich onder andere op het verondersteld inruilen van kwaliteit voor de smaak van het grote publiek, op het cultuur-relativisme en op de bescherming van de kunst tegen de oprukkende massacultuur. De vernieuwing in de kunsten heeft geen sturing van de overheid nodig, menen de critici. Vermenging van politiek-maatschappelijke doelen en kunst werkt averechts en verlamd op vernieuwing in de kunsten, zo meent ook Bart Deuss. In *Een onvoorspelbaar avontuur* schrijft hij dat juist de nieuwe Nederlanders zélf een stimulans kunnen geven aan het culturele klimaat.

etnische-culturele bevolkingsgroepen omvat. Staat *multicultureel* vaak voor het naast elkaar bestaan van min of meer geïsoleerde culturen, *intercultureel* duidt op samenwerking - contact - tussen verschillende culturen waarbij wederzijdse beïnvloeding mogelijk is. Het hanteren van deze begrippen is niet geheel zonder waardeoordeel. In het debat over (al dan niet) gewenste integratie komen de verschillende begrippen regelmatig terug. De discussie over het 'multiculturele drama' die recentelijk in de media¹ en ook in de Tweede Kamer werd gevoerd, getuigt hiervan.

In *Contrast Rijk (?)* vinden we de neerslag van een debat over de culturele diversiteit in de kunstsector, dat georganiseerd werd naar aanleiding van de plannen van de staatssecretaris. De artikelen zijn minder politiserend van toonzetting dan de reacties in de pers en snijden thema's aan als identiteit, tolerantie, kwaliteit in de kunsten en verdeling van de macht en het geld. Het niveau is redelijk abstract en filosofisch van aard. In het tweede deel van dit boekje komen drie praktijkervaringen aan bod. Hieruit blijkt dat er verschillende betekenissen aan culturele diversiteit worden toegekend. Zo wordt het *Amsterdamse Projekt*, een theaterproject, multicultureel genoemd

Staat multicultureel vaak voor het naast elkaar bestaan van min of meer geïsoleerde culturen, intercultureel duidt op samenwerking – contact - tussen verschillende culturen waarbij wederzijdse beïnvloeding mogelijk is.

Multicultureel, intercultureel, wereldcultuur: verschillende betekenissen van culturele diversiteit

De overkoepelende term *culturele diversiteit* lijkt vooralsnog een veilig, niet beladen begrip te zijn voor een complex en veelzijdig fenomeen dat multiculturaliteit, interculturaliteit, wereldcultuur en cultuurparticipatie van diverse

omdat het in vier Europese landen wordt gemaakt. In Amsterdam is weliswaar actief gezocht naar spelers met een cultureel diverse achtergrond, maar in de praktijk bleven slechts twee allochtone spelers over.

In een recente theatervoorstelling van Huis aan de Amstel – die zich afspeelt in de Bijlmer - zijn de spelers van diverse culturele origine (Turks

Foto: Frank Dries

en Nederlands) en bestaat het publiek overwegend uit Surinaamse kinderen.

Ook in de bundel *Buitenbeeld, kunsteducatie en culturele diversiteit*, blijken de betekenissen en praktijk van culturele diversiteit zeer uiteenlopend te zijn. Van hedendaags kunstonderwijs voor een multiculturele groep leerlingen, tot onderwijs in niet-westerse kunst of mengvormen hiervan. Bovendien wordt de waardering en betekenis van niet-westerse kunst in de westerse wereld tot onderwerp van culturele diversiteit gemaakt.

Susan Legène wijst op het belang van maatschappelijke en historische invloeden. Volgens haar wint het contact met andere culturen aan diepgang naarmate men meer inzicht heeft in de eigen cultuur. Deze gedachte is geen gemeengoed: zo ontdoen musea voorwerpen uit niet-westerse culturen nogal eens van hun historische context waardoor de betekenis - bijvoorbeeld de relatie met de koloniale overheersing - verloren gaat. Ook Liane van der Linden wijst in *Culturele diversiteit in Nederlandse musea*, op dit verschijnsel van 'decontextualisering'. In deze publicatie worden 32 museumprojecten met een multicultureel

karakter beschreven. Ook hier een 'waaier aan varianten', zoals de schrijvers zelf aangeven.

Wereldcultuur

De aandacht voor allochtonen, minderheden, etnische groepen - of hoe men ze ook wenst te omschrijven - is niet nieuw. Al jaren wordt er veel gesproken, gediscussieerd en geschreven over de verschillende hoedanigheden van culturele diversiteit.

Was het overheidsbeleid eerst gericht om kunst en cultuur als *middel* aan te wenden voor het minderhedenbeleid, in de loop van de jaren tachtig jaren werd de artistieke waarde van een cultureel divers aanbod benadrukt.

In *One Monkey, no show* illustreert Huib Schippers dit met de ontwikkeling van wereldmuziek in Nederland. Aanvankelijk werden cursussen niet-westerse muziek voor specifieke doelgroepen gegeven in muziekscholen; Turkse muziek voor Turkse leerlingen, Arabische muziek voor Marokkanen. Later ontstond het inzicht en de wens om de muziek, de lessen en de leerlingen te integreren en daarmee *wereldmuziek* een gelijkwaardige plek te geven in de muziekscholen. In *One Monkey, no show*

---

beschrijft Schippers de verschillen en overeenkomsten in de overdracht en benadering van westers en niet-westers muziekonderwijs. Hij maakt duidelijk dat (ook) niet-westerse muziek dynamisch is en invloeden uit de moderne wereld krijgt. Tevens bevat het boekje een stappenplan voor wereldmuziekaanbod.

De geschiedenis van werelddans aan centra voor de kunsten wordt beschreven in *Tussen rasa en redoble*. Auteur Laurien Saraber gaat in op de verschillen in methodieken en overdracht, en op de impulsen die werelddans kan geven aan het traditionele dansonderwijs. De uitgave bevat een stappenplan voor een werelddansschool en geeft korte beschrijvingen van niet-westerse dansstijlen.

In beide publicaties beperken de schrijvers zich voornamelijk tot het buitenschoolse muziekonderwijs. Wereldcultuur in het reguliere onderwijs komt in deze publicaties nauwelijks aan bod.

Cultuurparticipatie

Een terugkerend thema in het debat over culturele diversiteit is de deelname van allochtonen aan kunst en cultuur. In *Het bereik van de kunsten*, een rapportage van het Sociaal Cultureel Planbureau, blijkt dat culturele instellingen weinig belangstellenden uit allochtone kring trekken. Ook beoefenen allochtonen minder vaak een kunstvak in vergelijking met autochtonen. Maar er zijn nogal wat verschillen in deelname te onderscheiden. Mensen van Nederlands-Indische of Molukse afkomst bezoeken bijvoorbeeld vaker populair podiumaanbod en galeries dan autochtonen. Turken en Marokkanen nemen minder deel aan podiumkunsten en Indische en Molukse mensen doen minder aan beeldende vakken. Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen vinden minder vaak de weg naar centra voor de kunsten dan autochtonen. Ook amateurverenigingen trekken weinig allochtonen. In algemene zin is er dus sprake van een achterstand in cultuurdeelname onder allochtonen. Enige nuancering is echter gewenst. Uit het SCP-rapport blijkt dat we nog maar weinig weten over de feitelijke cultuurdeelname van de verschillende groepen. Pas sinds 1995 wordt

er onderscheid gemaakt tussen autochtonen en allochtonen in de enquêtes van het Sociaal Cultureel Planbureau.

Sandra Trienekens analyseert in *Kunst, cultuur en allochtonen - Cultuurparticipatie van allochtonen* onderzoeken uit Groningen en Utrecht en concludeert daarin ook dat er nog veel kennis ontbreekt over cultuurparticipatie door allochtonen. Culturele activiteiten die plaatsvinden buiten het gesubsidieerde circuit blijven onbelicht. Ook wordt er geen onderscheid gemaakt tussen eerste en tweede generatie allochtonen.

In *Vrijtijdsbesteding van de 1e en 2e generatie Turken, Marokkanen en Surinamers* laat Margit Jókövi zien dat de tweede generatie ook openstaat voor de Nederlandse cultuur.

Het debat over culturele diversiteit en de onderzoeken naar cultuurparticipatie maken duidelijk dat de cultuureducatie met de invalshoek 'culturele diversiteit' een rijkgeschakeerd, veelomvattend thema heeft gekregen. Met het nieuwe cultuurbeleid in aantocht kunnen we nog een stroom aan publicaties verwachten. Meer informatie, visies en praktijkvoorbeelden die hopelijk tot meer inzicht en kennis leiden. Wordt vervolgd.

In dit artikel heb ik me beperkt tot een aantal min of meer recente publicaties. Deze zijn terug te vinden in de literatuurlijst van deze Zicht op...

Meer titels over culturele diversiteit vindt u in de bibliotheekcatalogus, die ook via internet (www.lokv.nl) te raadplegen. U kunt ons ook benaderen voor een specifieke literatuurlijst.

Guy Miellet
Teammanager Informatie en documentatie
LOKV

¹ Zie ook www.nrc.nl en in de themamap *Culturele diversiteit*, in te zien bij de LOKV-bibliotheek

[Link naar literatuur en websites Zicht op... jeugd en cultuur](#)